

VERKENNING KUNST & OUDEREN

HOE CULTUURPARTICIPATIE VAN BETEKENIS KAN ZIJN IN HET SOCIALE DOMEIN

VOORWOORD

Muzehof Centrum voor de Kunsten, is projectleider van het programma *Parels voor de Kunst*. Dit is een tweejarig programma om cultuurparticipatie onder ouderen te bevorderen. De Muzehof voert *Parels voor de Kunst* uit namens de drie gemeenten Zutphen, Lochem en Brummen. Daarnaast neemt de Muzehof zitting in het provinciale netwerk Kunst Ontmoeten Meedoen (KOM). Dit is een samenwerkingsverband tussen negen Centra voor de Kunsten en twee provinciale partners.

In juli 2016 gaf de stuurgroep van KOM Gelderland aan Sandra Trienekens de opdracht om onderzoek te doen naar cultuurparticipatie in het sociale domein. Reden voor dit onderzoek was tweeledig: enerzijds bleek het voor de kunstinstellingen niet altijd even duidelijk met welke maatschappelijke vraagstukken gemeenten en zorg- en welzijnspartijen worstelen, anderzijds was het voor gemeenten en zorg- en welzijnspartijen niet altijd even duidelijk dat en hoe cultuurparticipatie van betekenis kan zijn in het sociale domein.

Vragen als: hoe werken we meer vanuit preventie, hoe zetten we mensen in hun kracht en hoe halen we de vraag op uit de samenleving, kwamen gedurende het onderzoek naar voren. Maar ook: hoe pakken we dit integraal aan, wie pakt welke rol en hoe maken we nieuwe samenwerkingsverbanden bestendig? Om over al deze actuele onderwerpen in gezamenlijkheid te praten, vond in Zutphen een rondetafelgesprek plaats, o.l.v. Sandra Trienekens, met vertegenwoordigers van de drie genoemde gemeenten, twee zorginstellingen en de Muzehof.

Uitkomst van dit rondetafelgesprek:

EEN MOGELIJKE EN TEVENS WENSELIJKE UITKOMST KAN ZIJN DAT BETROKKEN PARTIJEN SAMEN PLANNEN ONTWIKKELEN. DEZE PLANNEN MOETEN VOOR ALLE SECTOREN EEN MEERWAARDE HEBBEN EN MOETEN DE GEMEENTEN ONDERSTEUNEN BIJ HET VORMGEVEN EN REALISEREN VAN BELEID. DE MUZEHOF PAKT DEZE WENS GRAAG OP EN ZAL RELEVANTE PARTIJEN IN DE KUNST, WELZIJN EN ZORG BENADEREN OM DE MOGELIJKHEDEN VOOR EEN INTEGRALE BENADERING (KUNST, ZORG, WELZIJN, BELEID) TE VERKENNEN.

Projectleider van *Parels voor de Kunst*, Marieke van de Geyn, heb ik gevraagd deze opdracht uit te voeren. Zij heeft vele gesprekken gevoerd (waar mogelijk heb ik haar vergezeld), wat interessante kennismakingen en informatie heeft opgeleverd.

De Muzehof geeft door middel van dit document een aanzet ter bevordering van verdere (beleids) stappen en ontwikkelingen.

Lisette Lagerweij
Directeur Muzehof Centrum voor de Kunsten

centrum voor de kunsten
muzehof

LEESWIJZER

Inleiding.....	3
Doelstelling	4
Bevindingen	3
Scenario's	7
Input voor dit document.....	10

INLEIDING

De actuele transitie binnen lokale overheden kenmerken zich door nieuwe wetten (zoals de WMO en de participatiewet), bezuinigingen en een beweging van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Er ontstaat een interactieve samenleving waarin burgers en hun initiatieven het uitgangspunt vormen voor beleid en waarin netwerken in die samenleving taken en verantwoordelijkheden samen met overheden oppakken.

Het thema 'vergrijzing' is in heel Nederland actueel, veel gemeenten buigen zich over de maatschappelijke gevolgen van dit fenomeen. In 2040 is naar schatting 26% van de bevolking 65-plus (CBS, Bevolkingsprognose 2013). De gemiddelde vitaliteit van deze ouderen neemt toe, maar de kwetsbaarheid onder deze groep groeit tegelijkertijd ook. Want 700.000 ouderen, oftewel 27% van de 65-plussers, zijn momenteel kwetsbaar. In 2030 zijn dit er ca. 1 miljoen (SCP). Mensen leven dus langer, blijven langer vitaal, maar zullen in dat langere leven ook te kampen krijgen met eenzaamheid en gezondheidsproblemen.

Om deze gevolgen deels het hoofd te kunnen bieden wordt er op alle schaalniveaus gezocht naar de relatie tussen de cultuursector en het sociaal domein en naar manieren om samenwerking tussen cultuur, zorg en welzijn te bevorderen en te bestendigen.

Het nationale cultuurbeleid besteedt reeds aandacht aan de maatschappelijke waarde van kunst en cultuur. Het fonds The Art of Impact werd opgericht om dit nationale beleid kracht bij te zetten. In navolging van het nationale programma *Lang Leve Kunst* (ondersteund door OC&W, VWS en drie landelijke fondsen), waarbij cultuurparticipatie onder ouderen bevorderd wordt, ontstond ook in Brummen, Lochem en Zutphen meer beweging rondom dit thema. Zo werd het cultuurprogramma *Parels voor de Kunst* opgezet, werd het organisatiebureau Fit-Art opgericht en heeft het Odensehuis te Zutphen een kunstprogramma voor dementerende ouderen ontwikkeld.

Gerard Borgonjen, beleidsadviseur sociaal domein Zutphen: *'Het is een sensatie om werelden te mengen, er ontstaat altijd iets nieuws en iets positief onverwachts. Het is heel spannend om kunst te verbinden aan het sociale domein'.*

Het thema kunst & ouderen is actueel, zowel landelijk als in deze regio. Dat participatieve kunstpraktijken een bijdrage kunnen leveren aan vraagstukken in het sociaal domein, daarvan lijken de meeste partijen wel overtuigd. Althans dat blijkt uit de geraadpleegde literatuur en uit gesprekken met relevante (lokale) partijen in de afgelopen maanden. Men is echter nog zoekende naar de rol die de verschillende partijen in deze nieuwe aanpak op zich kunnen nemen.

In dit document wordt de eerste verkenning voor samenwerkingsmogelijkheden in de regio rondom het thema kunst & ouderen uiteen gezet. Vanzelfsprekend biedt deze verkenning even zo goed een basis om andere maatschappelijke vraagstukken te inspireren voor een nieuwe aanpak.

Dit document zoomt in op het thema kunst & ouderen en formuleert twee scenario's waar een concreet vervolg aan kan worden gegeven.

DOELSTELLING

Formuleren van een geheel nieuwe werkwijze, met behulp van cultuur participatieve activiteiten, om maatschappelijke vraagstukken te benaderen. Dit met het voornaamste doel: verbetering van het leefklimaat in de gemeenten Lochem, Brummen en Zutphen.

BEVINDINGEN

Met deze doelstelling als richtlijn werd met alle genoemde partijen (zie voor de lijst met geïnterviewden pagina 10) gesproken en diverse literatuur geraadpleegd.

WAAROM CULTUURPARTICIPATIE?

Voordat we verder ingaan op de lokale en regionale situatie is het belangrijk om te kijken waarom cultuurparticipatie (kunstbeoefening) van belang is voor de samenleving. Hiervoor werden de uitgaven *Boekman 77 Het belang van kunst* en *Boekman 104 Kunst als recept* geraadpleegd.

Het beoefenen van kunst als ‘zingevingsinstrument’ blijkt een goed middel om welzijn te bevorderen. Met name voor ouderen valt op het gebied van zingeving nog veel te winnen. Sociale contacten, trots en waardigheid, activering, eigen kracht, talent en expressie zijn belangrijke en veelbetekenende waarden die gelden voor cultuurparticipatie. Kunst oordeelt niet, er is geen goed of fout, waardoor deelname aan kunstactiviteiten als een bevrijding ervaren kan worden. Ook voor ouderen die leiden aan dementie kan kunstbeoefening veel opleveren. Het cognitieve verdwijnt door dementie, maar het gevoel blijft wel in tact en juist op dat terrein spelen De Kunsten zich af. Door deelname aan culturele activiteiten krijgt men bovendien de mogelijkheid om (weer) mee te doen, zich te verbinden aan anderen, zich te ontplooien en zich emotioneel uit te drukken.

Machteld Huber, arts en onderzoeker: *Ben ik gezond omdat ik niet ziek ben? Of ben ik gezond omdat ik heel veel wèl kan?*

HUIDIGE STAND VAN ZAKEN PER GEMEENTE

Per gemeente wordt verschillend omgegaan met de huidige transitie, de inrichting van de samenleving en de rol voor kunst in het sociale domein:

- Brummen: Er is een cultuurmakelaar (verbinding kunst en andere domeinen) en het lokale beleid wordt volledig ontschot. Opvatting: cultuur werkt goed binnen maatschappelijke problematiek, het levert zingeving op in het leven. Brummen wil activiteiten organiseren die verder gaan dan ‘de bingo’, activiteiten met een extra bodem, dat kan met kunst. Brummen wil activiteiten zien op wijkniveau en gericht op de verbinding tussen jong en oud. Brummen is een voorstander van kleinschalig ‘uitproberen’.
- Lochem: De cultuurmakelaar bestaat niet meer in Lochem. Wel is er nog een cultuurcoach (verbinding kunst met onderwijs). Kwetsbare groepen maken deel uit van het Lochemse cultuurbeleid. Voornaamste aandachtspunt hierin is het bevorderen van de participatie onder kwetsbaren in de samenleving. ‘Meedoen’ is belangrijk binnen het sociaal beleid van Lochem. Lochem ziet zichzelf als regisseur en ziet voor de Lochemse welzijnsstichting een verbindende rol weggelegd.
- Zutphen: Motto is ‘zwakkeren sterker maken’. Dat kan goed met cultuur. Er is een cultuurcoach en er komt een cultuurmakelaar. Er is aandacht voor dementie. Zutphen ziet voor zichzelf een verbindende en stimulerende rol. Bovendien een netwerker en een uitdrager van het nut van verbindingen tussen domeinen, dit laatste in de eerste plaats vooral binnen de gemeentelijke organisatie.

Zorgorganisaties hebben de volgende houding ten aanzien van kunst in hun domein:

- Zorggroep Sint Maarten: Het fenomeen kunst en ouderen spreekt de organisatie erg aan. Hoewel dit nog niet is ingebed in het beleid van de organisatie, liggen daar wel veel mogelijkheden.
- Sensire: Praat niet meer over 'zorg', maar over hoe mensen in het leven staan. Zingeving, ertoe doen, van waarde zijn is belangrijker geworden. Kunst is hier een essentieel onderdeel van geworden. 'De mens wordt veel belangrijker dan de beperking die hij/zij heeft. Daar hoort kunst gewoon bij'.
- Sutfene: Doet al heel lang aan cultuurparticipatie. 'We zien dat actief bezig zijn met kunst & cultuur een nieuw beroep doet op onze bewoners, alsof ze zichzelf opnieuw ontdekken'.

Welzijnsorganisaties kijken als volgt naar de waarde van kunst in hun domein:

- Stichting Perspectief (Zutphen): Het is erg belangrijk om kwetsbare groepen in de samenleving te bereiken, zoals dementerende ouderen. Door een activiteit, op wijkniveau, te organiseren creëer je een zogenaamde 'vindplaats'. Bovendien kan een wijkactiviteit verbindingen in de buurt opleveren en relaties met de omgeving levert gezondheid op. Perspectief kan binnen een culturele activiteit de rol op zich nemen van vervoerder of voor communicatie en bekendheid zorgen.
- Stichting Welzijn Lochem: SWL treedt op als verbinder en bemiddelaar, o.a. tussen kunstactiviteiten en ouderen. SWL ziet dat kunst een toegevoegde waarde heeft, maar ziet kunst tevens als onderdeel van de middelen die zij tot hun beschikking heeft om het welzijn van de lokale samenleving te verbeteren.
- Stichting Welzijn Brummen: Kunst kan de gezondheid bevorderen. Kunst in het sociale domein moet in beginsel omarmd worden door de gemeenteraad. Er is beleid voor nodig, voorzien van kaders.

COMBINEREN VAN BELEIDSTERREINEN EN ONTSCHOTTEN VAN GEMEENTELIJKE GELDSTROMEN

Sandra Trienekens concludeert in haar onderzoek *Kunstparticipatie voor het sociaal domein*, dat actuele vraagstukken, zoals vergrijzing en eenzaamheid, niet binnen afzonderlijke beleidsterreinen zijn op te lossen.

In gesprekken met lokale partijen in Lochem, Zutphen en Brummen kwam bovendien naar voren dat door samenwerking tussen kunstinstellingen en welzijnsorganisaties kwetsbare groepen (eenzame ouderen, maar ook kwetsbare jeugd, armen en allochtonen) veel beter bereikt kunnen worden. Deze groepen vallen buiten het huidige bereik van kunstinstellingen. Hier valt dus een wereld te winnen door de handen ineen te slaan en bruggen te bouwen tussen kunst en welzijn.

Gemeente Emmen geeft als tip een deel van het budget van de Wet maatschappelijke ondersteuning te besteden aan cultuur: 'Het vraagt soms creativiteit om de inzet van Wmo-gelden te rechtvaardigen, daarvoor is overleg tussen de verschillende beleidsterreinen nodig. Het zogenaamde ontschotten kan overigens tegelijkertijd ook van onderaf gestimuleerd worden, d.m.v. initiatieven uit het veld'.

De werkwijze van andere gemeenten of de inzet vanuit andere disciplines kan voorbeeld stellend zijn voor de rol die kunst kan vervullen in het sociale domein. Gemeente Zutphen: 'Sport wordt in Zutphen als middel ingezet om iets anders te bereiken. Sport gaat niet meer over kunstgras en atletiekvelden, maar over de betekenis in het sociaal domein. Hiertoe zijn in Zutphen negen buurtsportcoaches aan het werk om die verbindingen te leggen. Dit kan natuurlijk ook met kunst'.

WIE SPEELT WELKE ROL

Om samen te werken is het belangrijk om de rollen van alle samenwerkingspartners helder te krijgen. Alleen dan kan samenwerking als kracht worden ingezet. Potentiële rollen voor relevante partijen in de regio:

- Kunstencentrum (de Muzehof): biedt garantie voor deskundigheid en professionaliteit. Treedt op als samenwerkingspartner voor zowel de gemeenten als voor welzijn en zorg. Kan advies geven, kan coördinatie van samenwerkingsprogramma's op zich nemen en is een aanjager en verbinder.
- Zorginstellingen (Sensire, Sutfene, Polbeek, St Maarten): voorwaardenscheppend op het gebied van beleid en middelen. Treedt op als samenwerkingspartner en heeft kennis over de doelgroep.
- Welzijnsinstellingen (SWL, SWB, Perspectief): hebben een belangrijke signaalfunctie, kunnen voor een groot deel de vraag ophalen, zijn samenwerkingspartner, bemiddelaar (bv tussen kunst en ouderen) en/of uitvoerder.
- Professionele kunstenaar, de expert: uitvoerder, communicator, verbeeldenaar en vormgever. Kan optreden als breekijzer en verbinder.
- Cultuuraanbieders (museum en schouwburg): toegankelijk aanbod voor senioren, betaalbaar en bereikbaar. Participatie vergroten door senioren vrijwilligers in te zetten.
- Buurtinitiatieven (buurthuis, wijkvereniging): verbinder op wijkniveau, lokale (organisatie)kracht. Contact met eenzame ouderen, signaalfunctie.
- Gemeenten: regierol. Meedenken. Kaders en randvoorwaarden scheppen. Kunst & cultuur inbedden in sociaal beleid. Verbinder, aanjager, faciliterend, initiator, stimulator.
- Zorgverzekeraars: met gebruik van hun instrumenten cultuurparticipatie mogelijk te maken.
- Rijk en Provincie: samenwerkingspartners voor gemeenten op het gebied van cultuurparticipatie.
- Pioniers (zoals Fit Art): kennis, ervaring, netwerk, uitvoerder.

Hedy d'Ancona, ambassadeur Ouderen & Cultuur: *'Cultuur ontroert je, windt je op, amuseert je of stemt tot nadenken. Kortom, bezig zijn met cultuur laat je voelen dat je erbij hoort en ertoe doet! Balsem voor het brein en het burgerschap, met name voor het steeds grotere aantal ouderen'.*

DE ROL VAN GEMEENTEN

Gemeenten hebben over het algemeen het totaal overzicht van wat er speelt. Ze zijn op de hoogte van landelijke ontwikkelingen en participeren in netwerken. Zij zijn faciliterend in kennis en ervaring en halen deze op uit het veld (kennisinstellingen, kunstinstellingen, hogescholen). Daarnaast draagt een gemeente een financiële verantwoordelijkheid. Uit verschillende gesprekken blijkt dat kunstcentra, even als de welzijns- en zorginstellingen, graag zien dat gemeenten meedenken en meewerken aan de transitie van ad hoc naar een structurele samenwerking tussen de sectoren kunst/cultuur en zorg/welzijn.

De drie meest voorkomende rollen van gemeenten zijn:

- A. De gemeente is partner van organisaties uit het veld, die met gezamenlijke plannen van aanpak komen die ondersteunend zijn aan het beleid. Gemeenten denken mee en investeren in bv een combinatiefunctionaris (Partnerschap).
- B. De gemeente stelt mensen en gemeentelijke beleidsdoelen centraal door beleidsterreinen te ontschotten en een gedeelde verantwoordelijkheid te nemen met het veld voor een integrale aanpak. De gemeente denkt mee en verbindt (Regiefunctie).
- C. De gemeente legt de verantwoordelijkheid tot integraal werken voornamelijk bij het veld (Terugtrekkend).

TOEKOMST SCENARIO'S

Om kunst een plek te kunnen geven binnen het sociale domein is het volgende raadzaam:

1. Samenwerking tussen beleidsterreinen en vertrouwen in het maatschappelijk veld. Dit kan door bijeenkomsten te organiseren door ervaringsdeskundigen, zoals een kunstencentrum.
2. Formuleer welke rol uw gemeente wil aannemen (A, B of C) en spreek helder uit welke gemeentelijke ambities uw gemeenten heeft met cultuurparticipatie.
3. Laat u inhoudelijk adviseren door de culturele sector.
4. Laat u inspireren door gemeenten die hierin al verregaande stappen hebben gezet (zoals Doetinchem, Emmen en Deventer).
5. Stel een onafhankelijke, coördinerende partij aan. Integraal beleid tussen bijvoorbeeld kunst, zorg en welzijn vraagt om een trekker die het proces begeleidt.
6. Ga de dialoog aan met senioren en laat hen zélf zeggen wat ze willen.
7. Start een pilot
8. Formuleer de behoefte helder met daaraan concrete activiteiten (eventueel na de bevindingen van een pilot).
9. Maak onderscheid in vitale, minder vitale en kwetsbare ouderen. Bij elke groep hoort een andere aanpak.

TOEKOMST SCENARIO 1

Een bovenlokaal netwerk van zorg, welzijn, lokaal bestuur & cultuur

Binnen dit scenario trekken gemeenten samen op in het integraal benaderen van kunst & cultuur binnen het sociaal domein. Zutphen, Lochem en Brummen nemen alle drie de rol van 'partner' aan om in gezamenlijkheid met het veld tot goede plannen te komen.

Vanuit kunst, zorg en welzijn wordt een symposium neergezet voor alle drie gemeenten. De ervaring leert dat de opkomst bij bijeenkomsten geïnitieerd door het veld (ipv door gemeenten) meer en vaak andere partijen aantrekt.

De gemeenten laten het veld, n.a.v. de bevindingen van dit symposium, met een plan van aanpak komen dat in gezamenlijkheid, op uitnodiging van de gemeenten (met thema ouderen en cultuurparticipatie en eventueel voorzien van kaders), is opgesteld. Gemeenten vertrouwen hierin op de kennis en de vaardigheden van het veld. Het veld werkt zo veel mogelijk vanuit de vraag uit de samenleving. Mogelijk geschikte partijen, die in gezamenlijkheid tot een dergelijk plan kunnen komen (vanwege visionaire directie, ervaring, energie): SWL, SWB, St Perspectief, de Muzehof, Fit Art, de Stadsonderneming, Sutfene, Sint Maarten en Gudula.

Hans Meerhof, beleidsadviseur cultuur Emmen: *'Het is belangrijk om je als gemeente in te zetten voor activiteiten die gericht zijn op gezond en actief ouder worden'.*

De drie gemeenten en betrokken partijen sluiten hiertoe voor een langere periode een convenant waarin wordt vastgelegd wie wat investeert (expertise, middelen, kennis) en wie welke rol op zich neemt. Er wordt een coördinerende partij aangewezen en in gezamenlijkheid naar extra financiële middelen gezocht bij fondsen en bv bij de Provincie.

TOEKOMST SCENARIO 2

Bundeling van kennis en expertise binnen een lokale aanpak

Gemeenten gaan ieder hun eigen weg en kiezen ieder hun eigen rol als het gaat om het bevorderen van een integrale aanpak tussen welzijn, zorg en cultuur. Samenwerking tussen de drie gemeenten wordt niet gemeden, maar alleen aangegaan als daar een functionele reden toe is. Zoals een kansrijkere positie om aanvullende fondsen en subsidies te werven.

Om kennis, ervaring en expertise van lokale en regionale partners toch te benutten wordt een coördinerende partij gevraagd om in de drie gemeenten de verbinding tussen welzijn, zorg en cultuur te leggen met de daar aanwezige lokale partners. De coördinerende partij beschouwt het werk regionaal waardoor kennis en expertise kan worden overgedragen om zodoende optimaal gebruik te maken van ieders visie en ervaring op dit betrekkelijk nieuwe gebied. Daar waar de behoefte ontstaat kan incidenteel een inspiratiesessie georganiseerd worden met partijen die kennis willen uitwisselen. Het motto is: weinig overleg, veel doen.

Bob Terlingen, programmamanager
sociaal domein Brummen: 'Cultuur kan
uitstekend aanvullend werken'.

Per gemeente wordt gekeken hoe de vraag vanuit de samenleving kan worden geformuleerd. Er moet draagvlak zijn, aantoonbaar, alvorens een idee concreet wordt. De lokale werkwijze is per gemeente min of meer gelijk en kan naar lokale inzichten worden aangepast.

De aanpak is wijkgericht en stimuleert ontmoetingen in de wijk. Er wordt in overleg met/ door de wijk een pilot geformuleerd waarbij nog niks vast staat, door *trial and error* kan worden gekeken wat werkt en wat niet werkt. Er wordt hierbij nauw samengewerkt met wijkteams, maar ook met lokale verenigingen, eventuele burgerinitiatieven, bibliotheken en musea. De coördinator stelt met de wijk en de gemeente een proefperiode vast. De inzet van de pilot is: verduurzaming en overdraagbaarheid. Cultuur werkt samen met welzijn en zorg om kwetsbare groepen te bereiken. Om de toegevoegde waarden van cultuurparticipatie te waarborgen zijn bij alle pilots professionele kunstenaars betrokken.

BEKOSTIGING VAN DEZE SCENARIO'S

Om ideeën op te doen voor de financiering van culturele activiteiten in het sociaal domein, werden reeds ervaren gemeenten geraadpleegd. Hieronder noemen vier ervaren gemeenten hun tips en trics en geven Lochem, Zutphen en Brummen enkele mogelijkheden:

Gemeente Emmen

- Gemeentelijk beleid kunst & ouderen vraagt om een substantieel budget waar de gemeente samen met het maatschappelijk veld verantwoordelijkheid voor moet nemen. Daartoe kunnen convenanten gesloten worden met sleutelpartners.
- Committeer met een bestuurlijk gesprek over de waarde en noodzaak van preventie d.m.v. cultuurparticipatie, de Raden van Bestuur van zorgverzekeraars tot cofinanciering.
- Ontschot gemeentelijke geldstromen tussen cultuur, welzijn en economie.
- Probeer culturele organisaties ervan te overtuigen dat kunst & ouderen een verdienmodel is.
- Breng over het voetlicht dat de deelnemende senior bereid is voor deelname te betalen, mits het aanbod kwaliteit heeft.
- Woonzorgcentra en zorginstellingen kunnen verleid worden om bij te dragen aan het welzijn van hun klanten, door budget vrij te maken en dit thema in te bedden in hun beleid. Vaak is er reeds budget voor 'zingeving'.

Gemeente Den Haag

- Wij werken aan een Ouderencultuurfonds. Ouderen kunnen initiatieven waarvoor ze geld nodig hebben indienen zonder dat ze grote plannen hoeven te schrijven. Zo stimuleren we ouderen om ideeën te bedenken. Een stichting gaat de plannen uitvoeren en betreft de ouderen daar ook bij.

Gemeente Doetinchem

- Ad hoc financiering van bestaande landelijke fondsen voor ouderen RCOAK en Sluyterman van Loo.
- Matching met de provincie Gelderland uit de Cultuur -en erfgoedpacten.
- Zorgorganisaties nemen de 'producten' af, die door het centrum voor de kunsten in Doetinchem zijn ontwikkeld,

Gemeente Maastricht

- De afdeling Welzijn en Zorg werkt samen met de afdeling Economie. Samen programmeren en financieren ze bepaalde culturele projecten, die overigens ook gefinancierd worden vanuit het welzijnsbudget. Dat gaat in goed overleg.

Gemeente Zutphen

- Een deel van het budget van de Wet maatschappelijke ondersteuning zou besteed kunnen worden aan cultuur.

Gemeente Lochem

- Er is een financieel potje voor initiatieven die het sociaal domein raken, voorwaarde is 'beweging naar meedoen'.
- Het initiatief moet passen binnen bestaande programma's met bestaande budgetten. De budgetten iets anders besteden is eventueel mogelijk.

Gemeente Brummen

- Er is een pot voor innovatie en vernieuwing bij de gemeente, bestemd om 'uit te proberen'. Overigens wel onder voorbehoud van een goed verhaal, afstemming en draagvlak. Er is geld om pilots op te zetten en deze uit te proberen gedurende één á twee jaar. Daarna wordt besloten of de activiteit structureel gemaakt gaat worden.
- De gemeenteraad is ervan overtuigd dat cultuuractiviteiten nodig zijn.

Concrete financieringsmogelijkheden voor Zutphen, Lochem en Brummen

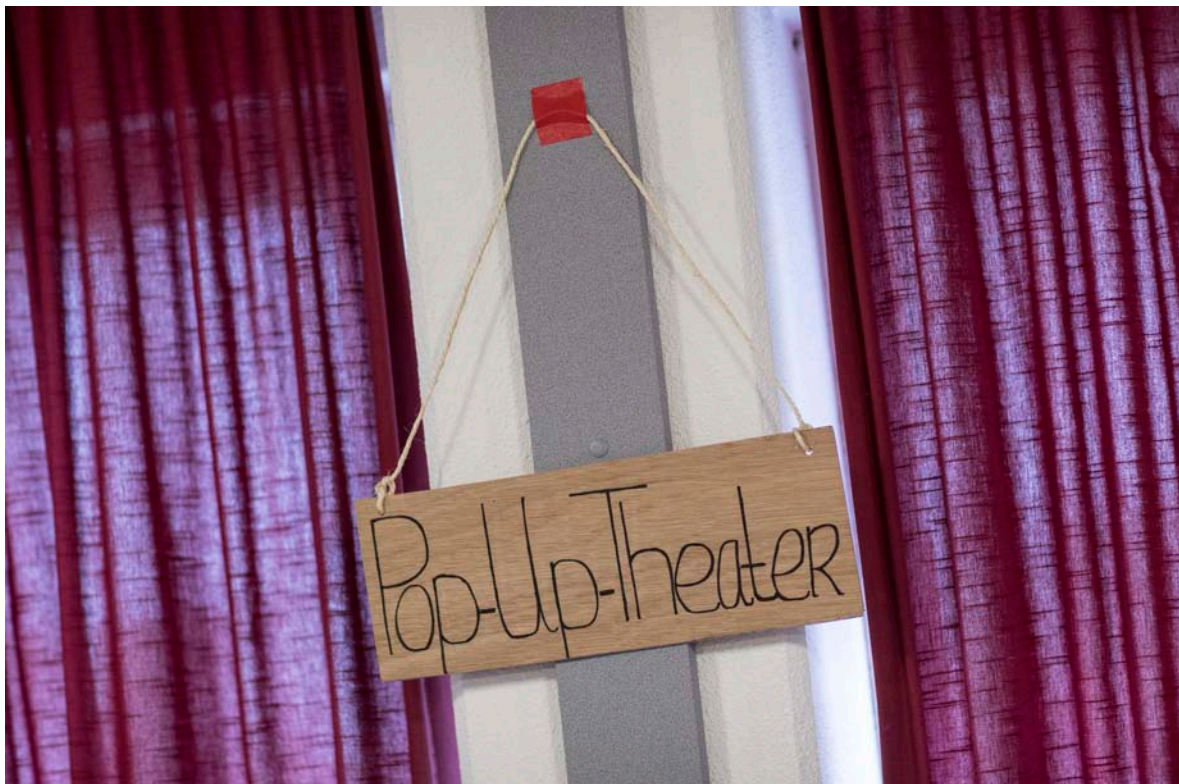
- Het landelijke programma 'Lang Leve Kunst' (convenant tussen OC&W, VWS, twee ouderen fondsen en Het Fonds voor Cultuurparticipatie) heeft 4 jaar geïnvesteerd in kunstactiviteiten voor ouderen. Dit programma is recent over gegaan in een nieuw programma *Age Friendly Cultural City*: De komende jaren worden steden aangemoedigd om cultuurparticipatie voor ouderen te verbeteren en te stimuleren. Vanaf 2017 gaat Het Fonds voor Cultuurparticipatie een tweejarige relatie met steden aan die ouderen en cultuurparticipatie binnen hun stad willen verduurzamen. Het Fonds draagt bij aan een eerder gesteund project (lokaal voorbeeld is *Parels voor de Kunst*) en dit wordt gematched door de gemeente. Verder biedt Het Fonds begeleiding bij het vinden van duurzame financiering. Meer informatie: [link](#) (CTRL-klik)
- Cultuur- en erfgoedpact Achterhoek 2017-2020, waarbinnen cultuurparticipatie een belangrijk aandachtspunt is. Zie: [link](#)

Tot slot nog een algemene opmerking m.b.t. de financiering van culturele activiteiten:

- Door op zoek te gaan naar de ultieme samenwerking tussen alle mogelijke partijen, die op wat voor manier dan ook raken aan kunst en het maatschappelijk veld, kan er op termijn een sterke infrastructuur ontstaan. Een infrastructuur waarbinnen zorg, welzijn, kunst, overheden, woningcorporaties en wellicht zelfs het bedrijfsleven en het hoger onderwijs samen werken om kunst binnen het brede sociaal-maatschappelijke domein een significante rol te geven. Een dergelijke infrastructuur biedt mogelijkheden voor een duurzame bekostiging van een kunstprogramma's binnen het sociale domein.

Roelof Hortulanus, emeritus hoogleraar sociale interventies en lokaal sociaal beleid: *'Ouderen ontlenen aan actieve kunstbeoefening en cultuurparticipatie lichamelijke energie en mentale kracht. Ze is een katalysator van emoties en komt tegemoet aan intrinsieke behoeften en ambities. Juist die nadruk op positieve zingeving en gedeelde interesse compenseren gezondheidsproblemen en het verlies aan intieme contacten, die met het ouder worden gepaard gaan. Lokaal beleid gericht op zelfredzaamheid en eigen kracht van burgers zou zich dan ook moeten realiseren, dat het stimuleren van actieve kunstbeoefening en cultuurparticipatie daar een directe bijdrage aan levert, en tegelijkertijd indirect bijdraagt aan onderlinge steun en informele zorg'.*

© Marieke van de Geyn, maart 2017

INPUT VOOR DEZE VERKENNING

De volgende partijen en personen werden bij de totstandkoming van dit visiedocument betrokken, via gesprekken, email of documentatie:

1. Gemeenten
 2. Lokale sleutelfiguren, partijen met potentie en visie
 3. Landelijke kenniscentra en netwerken
 4. Inspirerende voorbeelden
-
1. Wethouders en/ of ambtenaren zorg en welzijn en cultuur van Brummen, Lochem en Zutphen.
 2. Fit Art, Stadsonderneming Zutphen, Stichting Welzijn Brummen, De Culturele stichting Brummen, Parels voor de Kunst, Stichting Welzijn Lochem, Stichting Perspectief, Het Spellokaal, Sensire, Sint Maarten en Sutfene.
 3. Cultuurmij Oost, LKCA Landelijk Kenniscentrum Cultuur en Amateurkunst, Movisie, KOM Gelderland, Netwerk Kunst & Ouderen Gelderland, (Ouderen)fondsen: RCOAK, Fonds Sluyterman van Loo en Het Fonds voor Cultuurparticipatie.
 4. Art 66 (Gekleurd Grijs & Healthy Ageing), Gemeente Emmen, Gemeente Deventer, Gemeente Doetinchem.

De volgende literatuur werd geraadpleegd

- Handreiking Lokaal Beleid Ouderen en Cultuur, uitgegeven door het LKCA
- Onderzoeksrapport 'Kunstbeoefening met ambitie' van Prof. Dr. Roelof Hortulanus (LESI).
- Onderzoeksrapport 'Kunstparticipatie voor het sociaal domein' (Urban Paradoxes).
- HANNN (Healthy Ageing Network Northern Netherlands).
- Advies Kleurrijk Vergrijzen in Emmen (2016)
- Preventie, zelfregie en participatie met kunst en cultuur in het sociaal domein, inspiratiegids voor ambtenaren en bestuurders (Urban Paradoxes).
- Boekman 77, Het belang van kunst
- Boekman 104, Kunst als recept
- Age Friendly City's, culturele projecten voor en door ouderen (Cultuur + Ondernemen)

Links naar literatuur en beeldmateriaal (Ctrl + Klikken)

- [KRASSE KUNST](#)
- [DEMENTIE EN DAN](#)
- [RAPPORT KUNSTBEOEFENING MET AMBITIE](#)
- [HANDLEIDING LOKAAL BELEID KUNST EN OUDEREN](#)
- [HANNN \(HEALTHY AGEING NETWORK NORTHERN NETHERLANDS\)](#)
- [ADVIES KLEURRIJK VERGRIJZEN EMMEN](#)
- [DANSPROJECT KIJK IN MIJN OGEN](#)
- [STICHTING SENIOR CENTRAAL](#)
- [PUBLICATIE AGE FRIENDLY FINANCIEREN](#)

Vragen die aan de orde kwamen:

1. Hoe kan kunst bijdragen aan een verbetering van de sociaaleconomische structuur in de gemeenten Zutphen, Brummen en Lochem?
2. De vraag vanuit de samenleving vormt de basis voor dat 'hoe' en tevens de basis voor een uitvoerend plan. Hoe krijgen we samen die vraag helder?
3. Hoe gaan we om met financiële middelen die nodig zijn om kunst een significante rol te geven binnen het sociaal maatschappelijke veld?

Foto's door Patrick van Gemert, Hester d'Ancona en Barbara Kerkhof
Van projecten:
'Van rijm tot Rap', Brummen 2016
'De Tuin van mijn Oma', Zutphen 2015
Inspiratiebijeenkomst 8 juli 2016
'Pop-Up-Theater', Laren 2017